

ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ

Трубачева С.Е.

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки*

Національної академії педагогічних наук України

Трубачев С.І.

*кандидат технічних наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНО ЗОРІЄНТОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Мета сучасної освіти полягає в створенні оптимальних умов для розвитку і становлення особистості як суб'єкта діяльності і суспільних відносин, розвиток в ній механізмів самореалізації, саморозвитку, адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання та інших якостей, необхідних для становлення образу особистості та її взаємодії з людьми, природою, культурою, цивілізацією. Значну роль у цьому процесі відіграє профільна та професійно орієнтована підготовка молоді. Профільна підготовка відрізняється від загальноосвітньої більш конкретними професійно зорієнтованими характеристиками мотивів, мети, засобів і результатів навчальної, продуктивної, творчої діяльності, які виступають у вигляді певних вимог. Молодь, що навчається повинна перейти від більш загального, точніше загальноосвітнього до більш конкретного профілю діяльності, який передбачає певну спеціалізацію, конкретизацію навчальної діяльності навколо визначеної групи професій [1; 2]. Ефективному здійсненню такої підготовки має посприяти створення спеціального професійно орієнтованого освітнього середовища, яке має забезпечити особистості можливість реалізувати себе, максимально розвинути свої природні здібності, врахувати освітні потреби, забезпечити реалізацію принципу безперервної освіти.

У широкому сенсі освітнє середовище трактується як сукупність факторів, що визначають зміст і технології навчання і розвитку особистості, соціокультурні та економічні умови, що впливають на освіту, інформаційний базис, тип міжособистісних відносин, способи взаємодії особистості з навколишнім середовищем. Освітнє середовище включає в себе цільові установки, вимоги до освіти, соціокультурні ресурси, авторські моделі педагогічної діяльності викладачів і потенціал

педагогічного колективу, нормативно-правові документи, що регулюють відносини у сфері освіти, матеріально-предметну і рекреаційну базу навчального закладу [3]. Всі ці фактори і умови виникають як під впливом соціально-економічних процесів, так і цілеспрямовано створюються в системі освітнього закладу. При цьому передбачається залучення особистості до активної взаємодії з середовищем, яке починається там, де здійснюється взаємодія між суб'єктами навчання, де вони спільно починають його проектувати і будувати як предмет і ресурс своєї спільної діяльності, і де між суб'єктами навчання починають вибудовуватись певні зв'язки і відносини [4]. Освітнє середовище навчального закладу розглядається як штучно побудована система, структура і складові якої сприяють досягненню цілей навчально-виховного процесу.

Професійно зорієнтоване освітнє середовище у навчальному закладі визначається відповідним ціннісно-смісловим спрямуванням, орієнтацією на формування ключових, предметних і професійно спрямованих компетентностей молоді, має забезпечити умови для реалізації їх індивідуальної освітньої траєкторії. Під професійно орієнтованим освітнім середовищем ми розуміємо сукупність спеціально організованих психолого-педагогічних умов, що забезпечують якість підготовки в компетентісному форматі: їх навчально-практичну, дослідницьку та проектну активність, соціальну мобільність, готовність до профільного та професійного самовизначення з подальшим самовдосконаленням. Воно формується як відкрита система, яка акумулює в собі цілеспрямовано створювані на єдиних ціннісно-цільових засадах предметні, міжпредметні та метапредметні освітні ситуації.

Процес проектування моделі професійно орієнтованого освітнього середовища навчального закладу включає в себе такі аспекти: концептуальний (виявлення функцій і структурних характеристик середовища, критеріїв його ефективності); організаційно-управлінський (розробка нормативно-установчих документів, підготовка педагогів до застосування освітніх технологій в умовах компетентісного підходу, ініціація та створення проектних груп); змістовий (трансформація змістових і процесуальних характеристик освітнього процесу у відповідності з запропонованою моделлю освітнього середовища навчального закладу); технологічний (впровадження проектних та дослідницьких технологій в навчальний процес).

В основу розробки моделі компетентісно орієнтованого середовища навчального закладу покладено розуміння сутності компетентісної освіти. Системоутворювальним компонентом є компетентісно орієнтований навчальний процес, зміст і технології якого націлені на озброєння молоді орієнтовною основою і досвідом реалізації ключових, предметних та професіноорієнтованих компетентностей.

Основними функціями професійно орієнтованого освітнього середовища є: 1) навчальна функція – досягнення освітніх результатів у вигляді компетентностей через опору на освітнє середовище, його інформаційний, технологічний, комунікативний потенціал; 2) виховна функція – виховання громадянина, патріота, психологічно стійкої, толерантної особистості на основі моделювання виховних ситуацій за допомогою психологічних та міжособистісних аспектів освітнього середовища; 3) соціокультурна функція – орієнтація на ціннісно-смісловне входження випускника в культуру, в тому числі професійну; 4) інтегративна функція проявляється як в змісті освіти (через інтеграцію знань різних галузей науки, створення міжпредметних проектів, інтеграцію основної і додаткової освіти тощо), так і в об'єднанні всіх суб'єктів освітнього процесу для досягнення загальних цілей; 5) адаптивна функція забезпечує умови повноцінного включення суб'єкта в освітній процес з урахуванням його індивідуальності, а також сприяє перетворенню середовища у відповідності з новими вимогами.

Основними структурними елементами професійно орієнтованого освітнього середовища, які реалізують вище зазначені функції є:

1) навчально-методичний комплекс: зміст освіти, який реалізується через базові загальноосвітні предмети, профільні предмети, курси за вибором, факультативи, гуртки. Технології та методи організації навчання у профільних навчальних закладах, орієнтовані на проектні та дослідницькі види діяльності. Зміст профільного навчання має базуватися на фундаментальному ядрі змісту освіти, що включає: систему знань про світ, його природну, соціальну, технологічну та інші складові; інтегровані знання стосовно цілісної картини світу, узагальнені та систематизовані знання щодо майбутніх професій, метазнання і універсальні способи навчальної діяльності, які забезпечують умови для формування ключових компетентностей та інших метаособливостей особистості (позицій, поглядів, світогляду, системи цінностей, когнітивних схем, досвіду, установок, готовності до вибору майбутньої професії);

2) матеріально-технічна база: традиційні предметні кабінети, місця для самостійної роботи (лабораторії, бібліотеки, комп'ютерні класи). Освітній простір навчального закладу має включати в себе поряд з традиційними кабінетами (де здійснюється навчальна діяльність з навчальних предметів) місця для самостійної роботи (лабораторії, бібліотеки, комп'ютерні класи з доступом до різноманітних баз даних), простір поза навчальною діяльністю.

3) професійно орієнтована навчальна діяльність поза школою: довузівська підготовка у ВНЗ (існують факультети довузівської підготовки, які окрім того, що дають базові знання для вступу до ВНЗ також орієнтують абітурієнтів як майбутніх фахівців з обраних спеціальностей та спеціалізацій), ознайомлювальні екскурсії (відкриті

дні для відвідування ВНЗ, на виробництво і т.і.), спеціальні школи та гуртки.

Таким чином професійно орієнтоване навчальне середовище створює необхідні умови для ефективного формування навчальних компетентностей особистості.

Список використаних джерел:

1. Трубачева Світлана. Метапредметний аспект формування загальнонавчальних компетентностей учнів в умовах профільного навчання / С. Е. Трубачева // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – № 36. – 2015. – С. 183–185.

2. Трубачева С. Е. Метапредметна діяльність старшокласників в умовах профільного навчання / С. Е. Трубачева, О. В. Черноус // Науковий вісник Ужгородського університету. – Ужгород: УЖНУ, 2016. – Вип. 1 (38) – С. 298–302. – (Серія: Педагогіка. Соціальна робота).

3. Заболотня Ю. В. Дидактичне проектування інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.13.00.09 – теорія навчання [Електронний ресурс] / Ю. В. Заболотня; Криворізький пед. ін-т ДВНЗ «Криворізький нац. ун-т». – Кривий Ріг, 2012. – 20 с. – Режим доступу: <http://www.kdpu-library.ucoz.ru>

4. Каташов А. І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: спец. 13.00.01 – теорія педагогіки [Електронний ресурс] / А. І. Каташов; Луганський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка. Луганськ, 2001. – 20 с. – Режим доступу: <http://www.sportpedagogy.org.ua>

Хоменко Г.В.

аспірант,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ВИВЧЕННЯ ПОСТМОДЕРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА ФАКУЛЬТАТИВНИХ ЗАНЯТТЯХ

Сучасна школа перебуває на етапі реформування, що вимагає від вчителя звернення до особистісно-орієнтованого навчання, забезпечення таких умов, за яких учень може задовольнити потреби реалізації розумового та творчого потенціалу при всебічному розвитку особистості. Випускник школи повинен володіти не тільки сумою знань, а й вміти користуватися ними практично, володіти навичками критичного мислення. Вирішенню цих проблем сприяє диференціація навчання.